

Vattenbruk och friluftsliv

Aktörers syn på intressekonflikter och möjligheter till synergier och samexistens

---

Rapportnummer: C833

Författare: Oskar Waara, Jonas Sondal

Medel från: Formas

Granskare: Flintull Annica Eriksson

Godkännare: Patrik Isaksson

ISBN: 978-91-7883-586-7

Summary

Aquaculture has been highlighted in Sweden and the EU as a sustainable food production method with significant potential for the future. This report focuses on extractive aquaculture, which includes the cultivation of mussels, oysters, algae, sea squirts, and other species that do not require supplemental feeding nor fertilizer. Currently, the aquaculture sector in Sweden is relatively small, and for aquaculture to become a significant part of Swedish and European food production, it needs to expand.

There are several obstacles to the development of the aquaculture sector in Sweden. A significant hindrance is the high degree of competition for suitable marine areas, which can lead to new or intensified conflicts of interest. Coastal zone planning has been proposed as an essential tool for managing these conflicts, but previous studies have shown that existing plans have not resulted in proactive management of how the sea is utilized.

To enhance our understanding of the challenges faced by the aquaculture sector, this report focuses on the relationship between aquaculture and other interests – in particular, outdoor recreation and boating in and around the sea in the Lysekil area. Specifically, it aims to investigate how involved stakeholders perceive the conflict of interest and explore potential opportunities for coexistence and synergies between aquaculture and other interests. The research includes document analysis of coastal zone plans and permit applications, as well as interviews with relevant stakeholders.

The findings show that municipal coastal zone planning, along with permit assessments conducted by both the County Administrative Board and the court, attempts to manage and prevent conflicts of interest. This is pursued through the geographical separation of assumed opposing interests. However, the interviews indicate that the conflict of interest between aquaculture and other interests is not perceived as prominent at present. It is likely that the perceived low level of conflict stems from the relatively small-scale nature of aquaculture activities in the studied area. Some interviewees have expressed concern that an expansion of aquaculture operations in the area may change the appearance of the archipelago and alter the unique character of coastal communities. Specifically, there is concern that aquaculture activities could encroach upon areas and locations frequently used by recreational boats, and potentially diminish the experiential value

associated with leisure boating. Aquaculture and boating both seek to utilize sheltered shallow water areas for their respective activities. At the same time, municipal coastal zone planning and interviewed stakeholders highlight that values associated with boating are also jeopardized by the activity itself, as the use and size of leisure boats have significantly increased.

Opportunities for coexistence and synergies between aquaculture and other interests, and conditions that could enable such opportunities, have been emphasized by some of the interviewed stakeholders. One noteworthy example is the collaborations between tourism and aquaculture that have occurred in the area. In that case, boat charter tours would stop at aquaculture sites to provide information about the operations and allow observation of the cultivation process. Another example mentioned by the interviewees is that aquaculture could reduce the disturbing aspects of recreational boat traffic by requiring boats to slow down in their vicinity. This approach could potentially reduce conflicts related to recreational boating, such as noise, wake, and safety concerns. Some interviewees also emphasize aquaculture as an opportunity for coastal communities to create local employment within sectors that build upon the cultural heritage associated with traditional coastal fishing.

While the study relies on a limited number of interviews, it offers intriguing insights that provides the foundation for more in-depth research in the future. One conclusion is that conflicts of interest associated with aquaculture largely lie in the future as the aquaculture sector grows. To avoid conflicts of interest, and enable coexistence and synergy effects, it is important that coastal zone planning is developed, and that the link between plans and permit examination is strengthened.

Sammanfattning

Vattenbruk har i Sverige och EU lyfts fram som hållbar matproduktion med stor potential för framtiden. Denna rapport fokuserar på det extraktiva vattenbruket, vilket innefattar odling av musslor, ostron, alger, sjöpunng och andra arter som inte kräver tillförsel av foder eller närsalter. I nuläget är vattenbrukssektorn i Sverige förhållandevis liten, och för att vattenbruk ska bli en bärande del av svensk och europeisk matproduktion behöver vattenbrukssektorn växa.

Det finns dock en rad hinder för utveckling av vattenbrukssektorn i Sverige. Ett betydande hinder är att konkurrensen om lämpliga ytor i havet är hög, vilket kan ge upphov till nya eller fördjupade intressekonflikter. Kustzonsplanering har identifierats som en central åtgärd för att hantera intressekonflikter, men tidigare studier visar att befintliga planer inte har resulterat i en proaktiv styrning av havsanvändningen.

För att utveckla kunskapen om de hinder som vattenbrukssektorn står inför fokuserar denna rapport på relationen mellan vattenbruk och andra intressen, och då i synnerhet friluftsliv och båtliv, i och kring havet i Lysekilsområdet. Det handlar mer konkret om att undersöka och förstå hur involverade aktörer ser på intressekonflikten och eventuella möjligheter till samexistens och synergieffekter mellan vattenbruk och andra intressen. Med detta syfte har dokumentstudie av kustzonsplaner och tillståndsärenden samt intervjuer med involverade aktörer genomförts.

Resultatet visar att kommunal kustzonsplanering och tillståndsprövningar av både länsstyrelse och domstol söker hantera och förebygga intressekonflikter genom att geografiskt separera olika intressen som antas vara motstående. Samtidigt framgår det av intervjuerna att intressekonflikten mellan vattenbruk och andra intressen inte uppfattas som omfattande i dagsläget. Detta kan troligen härledas till att vattenbruksverksamheten i det undersökta området fortfarande är relativt småskalig. Det finns dock en viss oro inför att en växande vattenbruksverksamhet riskerar att förändra skärgårdens utseende och kustsamhällets särprägel på ett negativt sätt. En av utmaningarna består av att vattenbruk skulle kunna göra anspråk på ytor och platser som används av fritidsbåtar, vilket riskerar minska de upplevelsevärden som förknippas med fritidsbåten. Både vattenbruket och båtlivet vill exempelvis nyttja väderskyddade grunda vattenområden för sina respektive aktiviteter. Samtidigt pekar kommunal kustzonplanering och intervjuade aktörer

på att värden för båtlivet också är hotade av båtlivet i sig, genom att användandet av, och storleken på, båtar har ökat markant.

Vid intervjuerna har det också framkommit att berörda aktörer ser möjligheter till samexistens och synergieffekter med vattenbruk under vissa förutsättningar. Det har exempelvis funnits samarbeten mellan besöksnäring och vattenbruk i området, där båtcharterterurer stannat vid odlingar för att informera om verksamheten och ge möjlighet att observera odlingen på nära håll. Ett annat exempel som lyfts i intervjuerna är att vattenbruk kan ge en begränsning av fritidsbåtstrafiken som skulle kunna medföra att snabbare fritidsbåtar behöver köra långsammare, och att förare till dessa fritidsbåtar skulle behöva planera sin färdväg och visa hänsyn i större utsträckning. Det skulle i sin tur kunna bidra till att reducera vissa konflikter fritidsbåtsanvändande har i relation till andra intressen – t.ex. buller, svall, och otrygghet. Några intervjupersoner har också lyft fram vattenbruk som en möjlighet för kustsamhällen att skapa lokal sysselsättning inom näringar som kan ses som en fortsättning av det kulturarv som det kustnära yrkesfisket utgjort eller bidragit till.

Även om undersökningen bygger på få intervjuer kan vissa intressanta slutsatser dras som kan ge underlag för kommande, mer djupgående forskning. En slutsats är att merparten av de intressekonflikter som förknippas med vattenbruk till stor del ligger i framtiden i samband med vattenbrukssektorn växer. För att i möjligaste mån undvika intressekonflikter, och möjliggöra samexistens och synergieffekter, är det viktigt att kustzonsplaneringen utvecklas, och att kopplingen mellan planer och tillståndsprövning stärks.

Innehållsförteckning

Summary	3
Sammanfattning	5
1 Inledning	8
1.1 Syfte och frågeställningar	9
1.2 Bakgrund	10
2 Metod	12
2.1 Dokumentstudie	12
2.2 Intervjustudie	13
3 Resultat	15
3.1 Intressekonflikter och möjligheter i kustzonsplanering och tillståndsprocesser	15
3.1.1 Kommunal kustzonsplanering	15
3.1.2 Uppdatering och fördjupning om vattenbruk och friluftsliv i tillståndsärenden	17
3.2 Intressekonflikter och möjligheter ur aktörers perspektiv	17
3.2.1 Platsrelaterade värdebeskrivningar	18
3.2.2 Inställning till vattenbruk	19
3.2.3 Intressekonflikter	21
3.2.4 Möjligheter till samexistens och synergier	22
4 Diskussion och slutsats	24
5 Referenser	26
5.1 Mediakällor	28
Bilaga 1. Intervjuguide	29
Bilaga 2. Intervjuförteckning	33

1 Inledning

Världens matproduktion i havet står inför stora utmaningar men ses också som en framtida lösning för mer hållbar och hälsosam mat. Särskilt det extraktiva vattenbruket lyfts i sammanhanget fram som en hållbar matproduktion med stor potential för framtiden både för Sverige och EU (Regeringens proposition 2016/17:104; Europeiska kommissionen 2021; Barquet 2023). Med extraktivt vattenbruk avses odlingar av musslor, ostron, alger, sjöpunng och andra arter som inte kräver att näring tillförs odlingar, utan de lever av den näring och föda som redan finns i havet (Strand et al. 2021). Idag är vattenbrukssektorn förhållandevis liten i Sverige. Den vanligaste arten som odlas är blåmusslor, och det producerades 3500 ton blåmusslor under 2021 (Jordbruksverket 2023). Det finns potential för ökning av odlad mat från vattenbruk, och särskilt om efterfrågan på denna typ av mat ökar (Sinah et al. 2021).

Samtidigt finns en rad hinder för att det extraktiva vattenbruket ska kunna växa som sektor i Sverige och bli en bärande del av vår matförsörjning på ett hållbart sätt. Den nationella handlingsplanen pekar på åtgärder inom flera områden som krävs, bland annat bättre planering för lokalisering av dessa verksamheter i havet (HaV och Jordbruksverket 2021). Den planering som redan sker på nationell (Havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet, 2022) och kommunal nivå (Blå översiktsplan för norra Bohuslän (2018); Fördjupad översiktsplan för havet i Tjörns och Orusts kommuner (2022)) har dock en del utmaningar för att lyckas med att proaktivt styra utvecklingen av hur havet används (Sondal et al. 2023).

En förklaring till behovet av planering, och även svårigheterna att lyckas med planering, är att det råder hög konkurrens om ytorna. Strandnära vatten är redan i dag en spelplats för ett stort antal aktiviteter som kommersiell sjöfart, fritidsbåtsverksamhet, naturvärden, olika former av friluftsliv, fiske och vattenbruk. Alla dessa intressen konkurrerar om utrymme och påverkar varandra på olika sätt. För vattenbruket utgör närheten till sjöfart och fritidsbåtar ett särskilt potentiellt problem där ytterligare forskning behövs för att öka förståelsen. Båttrafik genererar utsläpp av miljöfarliga ämnen, framför allt relaterade till oljebaserade bränslen och båtbottnfärg. Dessa föroreningar kan ge upphov till negativa effekter hos de odlade organismerna och har potential att

bioackumuleras, vilket innebär att människor och djur som konsumerar de odlade livsmedlen utsätts för förhöjda halter av föroreningarna.

Projektet COMPAQT, som denna rapport är en delredovisning av, har adresserat dessa utmaningar för att öka förståelsen för vilka konsekvenser utsläpp från båttrafik har för vattenbruket. Detta görs med syftet att bidra med ny kunskap som kan förbättra havs- och kustzonsplaneringen. COMPAQT-projektets huvudfokus är att förstå vilka utsläpp som tas upp av olika organismer, vilket sker genom provtagning av såväl vilda som odlade organismer och genom experimentella studier. Den geografiska avgränsningen är havet och skärgården runt Lysekil på Västkusten.

För att utveckla förståelsen inom området ytterligare, fokuserar denna rapport på relationen mellan friluftsliv (där båtliv är av särskilt intresse) och vattenbruk i bredare bemärkelse. Både utifrån hur de påverkar varandra negativt och vilka möjligheter/synergier som finns mellan de båda intressena. Rapporten tar ett annat, mer samhällsvetenskapligt, perspektiv på interaktionen mellan dessa intresseområden än resterande del av COMPAQT-projektet. Fokus i denna rapport ligger i att förstå hur involverade aktörer ser på intressekonflikten mellan vattenbruk och friluftsliv/båtliv. En övergripande strategi i havs- och kustzonsplaneringen idag är samexistens mellan olika aktiviteter på havet, alltså att flera nyttjanden av havet ska kunna existera tillsammans på samma eller nära intilliggande yta på havet. Detta kräver att intressekonflikter hanteras och möjligheter till synergier nyttjas. Frågor som uppkommer är vilka förutsättningar som är nödvändiga och om dessa redan existerar i kustzonen. Vi behöver förståelse för hur stor intressekonflikten är, vad den innefattar, vilka möjligheter olika aktörer ser, och hur den kan utvecklas framöver. Detta utforskas vidare i denna rapport.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna rapport är att bidra till en bättre förståelse för vilka intressekonflikter som finns mellan vattenbruk och friluftsliv i Lysekils-området. Vidare är syftet att utveckla bättre förståelse för vilka hinder som intressekonflikterna kan utgöra för en expansion av vattenbruk i området.

Frågeställningar:

- Vilka intressekonflikter och möjligheter mellan vattenbruk och friluftsliv lyfts fram i tillståndsgivning och kommunernas kustzonsplaner, och hur hanteras dessa?
- Hur ser aktörer inom friluftsliv (och särskilt båtliv) och vattenbruk på vilka intressekonflikter och möjligheter som finns mellan vattenbruk och friluftsliv?

1.2 Bakgrund

Vattenbruk och dess etablering i Sverige har studerats utifrån flera perspektiv. En betydande del av genomförd forskning och utveckling har fokuserat på hur produktionen av olika former av vattenbruk kan utvecklas (Thomas et al., 2019; Strand 2021). Parallellt har också en del forskning och utredningar genomförts med syfte att studera förutsättningarna för näringen på olika sätt, inte minst juridiska förutsättningar. Idag styrs sektorn av en fragmenterad lagstiftning som leder till att olika typer av vattenbruk står under olika lagstiftning och en verksamhet behöver söka ett flertal olika tillstånd (Kyrönviita, 2022; Westerberg, 2019; Westholm, 2021). Svårigheterna för etablering av vattenbruk och möjligheterna att riva en del hinder för sektorn har lyfts även av Regeringen, vilket lett till en del lagändringsförslag (SOU 2023:74, SOU 2023:103).

Havs- och vattenmyndighetens och Jordbruksverkets (2021) handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk har även pekat på kustzonsplaneringen som ett viktigt verktyg för att möjliggöra för mer vattenbruk. Syftet med kustzonsplaneringen är, i likhet med annan samhällsplanering, att hantera mångfalden av intressen och värden i kustzonen (Boverket 2024). Kommunerna har ansvar för att planera kustzonen, men samtidigt kan det finnas en överlappning med den nationella havsplaneringen.

Även om kommunernas kustzonsplanering pekas ut som central för att hantera de intressekonflikter som finns, är det idag svårt för den kommunala planeringen att proaktivt styra användandet av havet på det sättet som efterfrågas av den nationella handlingsplanen för vattenbruk (Sondal et al. 2023). Bland annat finns det svag koppling mellan vilka platser som kommuner pekar ut i översiktsplaner som lämpliga för vattenbruk, vilka platser vattenbrukare söker tillstånd för och vilka platser länsstyrelsen ger tillstånd för. En del av förklaringen ligger i att vattenbrukare inte ser platserna som kommunerna pekat ut som lämpliga för sin verksamhet samt att Länsstyrelsen inte ser kommunala planer som ett underlag för

tillståndsbedömningen (Sondal et al. 2023). Sondal et al. (2023) inkluderar en genomgång av tillståndsansökningar och anmälningar om nya platser för vattenbruk till Länsstyrelsen i Västra Götaland de senaste åren. Där framgår att den vanligaste orsaken till avslag är att området för ansökan ligger inom naturreservat eller Natura 200-område samt att en odling där skulle kunna påverka naturvärden negativt. Den näst vanligaste orsaken till avslag är att ansökan gäller ett område som skulle påverka friluftsliv, båtliv och sjösäkerhet negativt. Kopplat till den statistiken visar intervjuer inom samma studie att vattenbrukare, kommunala planerare och länsstyrelsen har olika syn på centrala frågor angående hur stora intressekonflikterna egentligen är mellan vattenbruk och naturvärde respektive värden för friluftsliv och båtliv. Mest frustration finns kring hur vattenbrukets påverkan på naturvärden bedöms, men vattenbrukare ifrågasätter även tillståndsmyndigheters syn på hur mycket vattenbruket påverkar friluftslivet. Bland annat lyfts möjligheten att vattenbruk fredar platser från stora motorbåtar, vilket borde öka värdena för andra former av friluftsliv och båtliv (Sondal et al. 2023). Resultatet från denna rapport bygger vidare på Sondal et al. (2023) och fördjupar förståelsen för länsstyrelsens bedömning samt kompletterar med hur aktörer inom friluftslivet ser på dessa frågor.

Inom friluftslivsforskningen finns en liknande argumentation om att samhällsplaneringen inte tar hänsyn till värden om friluftsliv i tillräcklig hög grad. Även om kommuner ofta lyfter fram värdena av friluftsliv och använder friluftslivet och naturturism i sin marknadsföring, prioriteras dessa värden ned i juridiskt bindande planbeslut (Petersson Forsbergs, 2012). Samtidigt är friluftsliv ett föränderligt och diversifierat begrepp och kopplar till begrepp som idrott, sport, utomhuspedagogik, naturvård, naturturism, motion, äventyr med mera. Dessa kopplingar ser också olika ut på olika platser och för olika människor (Fredman et al. 2013). I denna rapport används därför även termen 'båtliv' för att tydliggöra formen av friluftsliv som står i fokus. Olika former av friluftsliv kan även stå i konflikt med varandra, oftast är dock fokus i samhällsplaneringen på konflikten mellan det samlade friluftslivet och naturvärden (Stenseke, 2012). Det finns också exempel på att ökat friluftsliv genom naturturism upplevs negativt av lokalbefolkningen samtidigt som lokalbefolkningen delar målet om att öka antalet besökare för att uppnå ekonomisk tillväxt på lokal nivå (Byström, 2012).

2 Metod

Rapporten utgår dels ifrån en dokumentstudie, dels en intervjustudie. Båda delstudierna syftar till att utveckla mer kunskap om intressekonflikter och möjligheter i relationen mellan vattenbruk och friluftsliv. Samtidigt har studierna olika fokus och kompletterar varandra genom att svara på olika forskningsfrågor.

2.1 Dokumentstudie

Dokumentstudien är att betrakta som en uppföljning och komplettering av en tidigare dokumentstudie (Sondal et al., 2023), vars resultat presenteras i bakgrunden i denna rapport. Tre kompletteringar har gjorts från den tidigare studien. Den första är att komplettera med nya ansökningar och anmälningar om vattenbruksverksamhet som beslutats om vid Länsstyrelsen i Västra Götaland sedan den tidigare studien genomfördes, fram till 1 april 2024. För det andra gjordes en fördjupning i tillståndsbesluten som ingick i tidigare studien och i kompletteringen, vad gäller intressekonflikten med friluftsliv. För det tredje gjordes en genomgång av domstolsärenden i Vänersborgs tingsrätt för samma period som används för länsstyrelsens beslut ovan, 1 oktober 2018 till 1 april 2024. Syftet med uppföljningen och kompletteringen var att studera mer i detalj hur intressekonflikterna mellan friluftsliv och vattenbruk hanteras i tillståndsbesluten. Fokus i arbetet har varit att identifiera när värden för friluftsliv används som argument till avslag av ansökan och där intressekonflikten därför är ett hinder för mer etablering av vattenbruk.

Dokumentstudien innehöll också en genomgång av två kommunala kustzonsplaner: Blå översiktsplan för norra Bohuslän (2018) och Fördjupad översiktsplan för havet i Tjörns och Orusts kommuner (2022). Dessa valdes ut då studieområdet runt Lysekil ingår i planerna. Båda planerna pekar också ut ytor och punkter som anses lämpliga för vattenbruk respektive friluftsliv. Syftet med genomgången var att erhålla kunskap om vilka intressekonflikter som lyfts fram mellan vattenbruk och friluftsliv och hur planerna hanterar de konflikter som identifieras.

2.2 Intervjustudie

Inom intervjustudien genomfördes totalt åtta intervjuer med olika aktörer i Lysekils- och Orustområdet (se Tabell 1). Intervjuernas längd varierade mellan 35 minuter och 75 minuter.

Tabell 1. Lista över genomförda intervjuer.

Aktörskategori	Antal intervjuer
Företagare inom turism	2
Vattenbrukare	1
Båtanknutna aktörer (förbund, småbåtshamnar)	3
Länsstyrelse	1
Natur- och miljöorienterad organisation	1

Aktörer inom naturnära turism och båtanknutna aktörer har varit undersökningens huvudfokus. Aktörer av detta slag antas ha intressen eller verksamhet som kan påverkas av vattenbruk eftersom de är verksamma i samma vattenområden som används av vattenbrukare. Det finns därför anledning att undersöka hur dessa aktörsgrupper upplever eventuella konflikter och möjligheter i relation till vattenbruk i sina respektive närområden. Den verksamhet som de intervjuade företagarna inom turism hade var i ett fall kajakuthyrning och kajakturer, och i det andra fallet tångrelaterade upplevelser. De båtanknutna föreningar och organisationer som har intervjuats hade verksamhet med anknytning till användning av fritidsbåtar. I ett fall rörde det sig om en intresseorganisation för fritidsbåtsanvändande, och i två fall om småbåtshamnar där det finns, eller har funnits, vattenbruk i närheten. Det har skett försök att rekrytera intervjupersoner från organiserat friluftsliv, men utan resultat. Även det icke-organiserade friluftslivet, både i vatten och kustnära, har bedömts vara relevant för undersökningen. Icke-organiserat friluftsliv avser i detta fall privatpersoners egna utomhusaktiviteter – t.ex. fritidsbåtanvändande, paddling,

fiske, bad, vandring, etc. – som sker utanför en organisation eller förening. Undersökningen har inte försökt rekrytera några intervjupersoner som representerar det icke-organiserade friluftslivsintresset, men frågorna har funnits med i de flesta intervjuer som genomförts (se bilaga 1 intervjuguide)

Intervjuer har även genomförts med en vattenbrukare; en person som arbetar med vattenbruksärenden vid länsstyrelse; och en representant för en lokal intresseorganisation med inriktning mot natur och miljö. Den vattenbrukare som intervjuats odlade makroalger, m.a.o. tång. Det ska dock nämnas att en av de intervjupersoner som intervjuades i egenskap av att representera en småbåtshamn också var styrelsemedlem i ett vattenbruksföretag, och därmed i vissa fall svarade utifrån ett vattenbruksperspektiv. Anledningen till att inte fler vattenbrukare har intervjuats för denna undersökning är att detta har skett vid en tidigare undersökning (Sondal et al., 2023). Länsstyrelsen har intervjuats för att få insikt i hur avvägningar sker mellan vattenbruk och andra intressen vid tillståndsprövning, och materialet från den intervjun används som komplement till dokumentstudien. Den lokala natur- och miljöorganisationen har intervjuats för att undersöka hur intressen som är närliggande friluftsliv, d.v.s. naturmiljön, påverkas av vattenbruk.

Intervjuerna som har genomförts har varit semistrukturerade. Det innebär att intervjutemaområden och ett antal intervjufrågor har förberetts inför intervjuerna (se bilaga 1 intervjuguide). Temaområden och intervjufrågor har även anpassats till den aktör som intervjuats. Detta har medfört att alla teman och intervjufrågor inte har använts vid alla intervjuer. De aktörsanpassade intervjuguiderna har varit vägledande för samtalet, men det har samtidigt funnits utrymme att ställa andra frågor och följdfrågor, eller välja att inte ställa vissa intervjufrågor, utifrån samtalets gång. Intervjuerna har genomförts digitalt på distans med hjälp av Microsoft Teams mötesfunktion. Intervjutillfällena har börjat med en kortare presentation av projektet, och intervjupersonerna har tillfrågats om denne godkänner att intervjun spelas in. Inspelning av intervjuer har skett via Microsoft Teams integrerade inspelningsfunktion. Inspelningarna har sedermera skrivits av, transkriberats, inför analys.

Analys av det insamlade intervjumaterialet har skett i flera steg. Det första steget har bestått av att intervjumaterialet lästs igenom i sin helhet. Utifrån den första genomläsningen har delar av intervjumaterialet sammanfattats tentativt. Därefter har ett mer strukturerat analysförfarande tagit vid – d.v.s. med hjälp av analysfrågor som baserats på operationaliseringar av forskningsfrågor och

empiriska uppslag som första genomläsningen gett upphov till. Följande analysfrågor har använts:

- Hur beskriver intervjupersonerna den bohuslänska kusten och dess värde?
- Vilken inställning till vattenbruk ger intervjupersonerna uttryck för?
- Vilka konflikter mellan vattenbruk och andra intressen har intervjupersonerna lyft fram?
- Vilka möjligheter till samexistens och synergier mellan vattenbruk och andra intressen har intervjupersonerna lyft fram?

De två sistnämnda analysfrågorna är utgör undersökningens huvudfokus och svarar mot undersökningens frågeställning. För att förstå eventuella konflikter och möjligheter till samexistens och synergier, och varför intervjupersonerna har en viss upplevelse, används de två förstnämnda analysfrågorna. De ger följaktligen insikt i den kontext som påverkar relationen mellan vattenbruk och andra intressen i Lysekils- och Orustområdet, samt i den intervjuade aktörens perspektiv.

3 Resultat

3.1 Intressekonflikter och möjligheter i kustzonsplanering och tillståndsprocesser

3.1.1 Kommunal kustzonsplanering

De kommunala kustzonsplanerna för Strömstad, Tanum, Sotenäs och Lysekil (Blå översiktsplan för norra Bohuslän 2018) respektive Tjörn och Orust (Fördjupad översiktsplan för havet i Tjörns och Orusts kommuner 2022) är de kustzonsplaner som är av störst intresse för denna rapport. Det är i områdena för dessa två dokument som merparten av det extraktiva vattenbruk i havet finns, samtidigt är hela kuststräckan utpekad som riksintresse för friluftsliv. På samma sätt som andra kommunala planer tar kustzonsplanerna ett samlat grepp om områdets riksintressen, nationella strategier för vattenbruket, kommunala mål om turismutveckling, miljö kvalitetsnormer med mera. Planen hanterar följaktligen flertalet mål, strategier och värden som tagits fram separat från varandra, men som i den fysiska planeringen ska läggas samman och skapa en helhet där enskilda och allmänna intressen vägs mot varandra.

I de studerade planerna framgår att friluftslivets och vattenbrukets intressen kan hamna i konflikt med varandra eftersom båda intressena till viss del efterfrågar ytor i kustzonen som liknar varandra. Planerna lyfter inte fram några möjliga synergieffekter mellan intressena. Vidare pekar planerna på diversiteten av olika former av friluftsliv och behovet av att hantera dessa som separata intressen. Till exempel pekar planen för Tjörn och Orust på vikten av att göra skillnad på intressena för fritidsbåtliv, friluftsliv för rekreation på land respektive på vatten, fritidsfiske, besöksnäring och motorsport. Det handlar också om att planera för kopplingen mellan land och hav. Där enskilda mer högexploaterade platser blir utgångspunkter (noder) längs kusten dit infrastrukturen når och varifrån friluftslivet på den fria vattenytan har sin utgångspunkt. Även diversiteten mellan olika former av vattenbruk och förutsättningarna som krävs för fungerande odlingar hanteras.

Planerna pekar vidare på svårigheterna med att föra samman alla de olika intressen som finns av att använda kustzonen på grund av det ökande trycket, inte minst från turism- och besöksnäringen. Här påpekas ett paradoxalt förhållande genom att turism- och besöksnäringen bygger på att området har vissa värden, samma värden är dock hotade genom att turism- och besöksnäringen växer.

För att hantera de mångfacetterade och ökande intressena i kustzonen pekar kommunerna ut framtida lokalisering för de olika intressena. Det övergripande målet är att lokalisera olika intressen på ett sätt som tillåter dem uppfyllas utan att negativt påverka varandra. Det finns också en strävan efter samlokalisering där det är möjligt. För vattenbruk anges att lokaliseringen i planeringen dels ska *"underlätta för den som söker tillstånd att välja lämplig plats, dels kunna vara ett av underlagen för länsstyrelsen vid prövningen av tillstånd."* (Blå översiktsplan för norra Bohuslän 2018 sid. 98) och kommunerna anger var *"kommunerna är positiva till prövning av anläggningar för vattenbruk avseende musslor och ostron respektive alger"*. (Fördjupad översiktsplan för havet i Tjörns och Orusts kommuner 2022 sid. 35). För friluftsliv anges flera skäl och ställningstaganden beroende på form av friluftsliv och båtliv. Bland annat anges att *"Utpekade områden är värdefulla för fritidsbåtliv med hänsyn till god framkomlighet. De ska vara tillgängliga för upplevelser av kust- och skärgårdslandskapet [...] Område för motorsport: Inom område utanför Henaån ska bullrande fritids- och turistaktiviteter kunna prövas. Aktiviteter och arrangemang i form av träningar och tävlingar kan prövas i området"* (Fördjupad översiktsplan för havet i Tjörns och Orusts kommuner 2022 sid. 31)

3.1.2 Uppdatering och fördjupning om vattenbruk och friluftsliv i tillståndsärenden

Genomgången av tillståndsbeslut från Länsstyrelsen i Västra Götaland samt Vänersborgs tingsrätt de senaste åren visar på några enstaka exempel där friluftsliv påverkat beslut. Även om nästan alla beslut kommenterar att det finns ett riksintresse för friluftslivet är det alltså sällan det anges som skäl för avslag. Där värden för friluftslivet anges som skäl för avslag är det att vattenbruket kan "inverka stängande" eller "utgöra ett hinder" för det rörliga friluftslivet eller sjöfarten i området. I beslut från Länsstyrelsen framgår att odlingar som planerats med 600 och 300 meters mellanrum har fått avslag för att de legat för nära varandra.

I intervjun med Länsstyrelsen som genomförts inom projektet framgår att avvägningar om när störningen från vattenbruk på friluftslivet är för stor är en svår avvägning. Det är också svårt att redogöra för några generella vägledning eller principer utan handlar om enskilda bedömningar från fall till fall. Kunskapen för att ta besluten hämtas från kommunens webbsidor eller andra digitala verktyg. Platsbesök genomförs sällan och lokala aktörer söks inte upp. Samtidigt påpekas att bedömningen inte handlar om allmänheten i form utav enskilda personer som använder en plats utan mer utifrån det allmänna intresset, vilket gör det problematiskt att ta in enskildas åsikter som del av tillståndsprocessen.

3.2 Intressekonflikter och möjligheter ur aktörers perspektiv

I detta avsnitt presenteras intervjustudiens resultat. Resultatet består av fyra delar som svarar mot de fyra analysfrågor som redovisats i rapportens metod. Den första delen innehåller beskrivningar av de framträdande värden som intervjupersoner relaterar till Bohuslän. Detta för att skapa en utgångspunkt för att undersöka vilka intressen som finns i och kring berörda vattenområden, och hur dessa påverkas eller kan komma att påverkas av vattenbruk. Den andra delen redogör för de inställningar gentemot vattenbruk som intervjupersonerna har gett uttryck för under intervjuerna. Tredje och fjärde delen beskriver de konflikter, och möjligheter till samexistens och synergier, mellan vattenbruk och andra intressen som intervjupersonerna har tagit upp. Dessa kopplas till viss del samman med de värden och inställningar som beskrivits i föregående delavsnitt.

3.2.1 Platsrelaterade värdebeskrivningar

Alla utom två intervjupersoner som intervjuats för undersökningen bor åtminstone delar av året i Lysekils- och Orustområdet, och flertalet av intervjupersonerna bor i området året runt. Det finns en stor samstämmighet bland intervjupersonernas erfarenheter och uppskattning av natur- och kulturmiljön i deras närområde. Intervjupersonerna har under intervjuerna ofta gett uttryck för starka känslomässiga band till havet och kustlandskapet som bygger på upplevelser och aktiviteter vid kusten, i skärgården, och på vattnet.

Det mest framträdande känslomässiga värdet som flera intervjupersoner har tagit upp är den frihetsupplevelse som många säger sig ha när de är ute på havet i sin fritidsbåt eller kajak (intervju 3, 5, 7 & 8). Flera intervjupersoner menar att havet är fritt tillgängligt och att de kan åka ut med sina båtar och kajaker mer eller mindre som de vill – med normalt hänsynstagande, det vill säga. Det handlar om att båttrafik upplevs som mindre reglerat, att de själva inte nödvändigtvis åker båt eller paddlar för att nå en viss destination, och inte minst att de upplever sig kunna stanna på en plats när de känner för det – till exempel, i en naturhamn ute i skärgården. Det sistnämnda anknyter också till ett annat värde som flera intervjupersoner har nämnt, nämligen att havet, kusten och skärgården i Bohuslän upplevs som vackert med sin utsikt västerut (intervju 1, 3, 4, 5). Vissa intervjupersoner har dessutom tagit upp naturen som ett värde i sig själv som de kan ta del av genom att vistas i miljöer med få mänskliga inslag (intervju 2, 3, 4, 7 & 8). De menar att den typen av naturvistelser bland annat ger dem avkoppling.

Det känslomässiga bandet till havet har också uttryckts i samband med att intervjupersonerna uttalar sig om havets nuvarande miljömässiga tillstånd, och den förändring som intervjupersonerna menar att de har upplevt. Samtliga intervjupersoner anser att havet i Bohuslän inte mår särskilt bra, och att det har skett en förändring till det sämre trots att vissa miljöproblem verkar ha minskat i omfattning. I första hand handlar det om minskade naturliga fisk- och musselbestånd nära kusten, vilket flera av intervjupersonerna verkar uppleva som en förlust. Några intervjupersoner har även nämnt ökad förekomst av invasiva ostron (intervju 3) och fintrådiga påväxtalger under sommaren (intervju 2, 3 & 4) som negativa förändringar. Dessa förändringar kopplar intervjupersonerna samman med yrkesfiske, klimatförändring och övergödning, men det finns en osäkerhet bland intervjupersonerna om vad som faktiskt är orsakerna bakom förändringarna. Det är också flera intervjupersoner som uttryckt att havet och stränder har blivit renare eftersom det verkar ske mindre oljeutsläpp till havs, och att ständerna städas regelbundet från skräp som kommit drivande med

havsströmmar (intervju 2, 3, 4 & 8). I samband med detta uttrycks ofta glädje och något som är möjligt att tolka som lokalt anknuten stolthet över den förbättring som har skett.

De aktiviteter med anknytning till hav och kust som intervjupersonerna har bidrar också till den platsanknytning som intervjupersonerna gett uttryck för. Fritidsbåtanvändande och kajakpaddling har tidigare nämnts, och alla utom en intervjuperson nämnde under intervjun att de på något sätt använder fritidsbåt eller kajak på sin fritid. En intervjuperson beskrev det som att fritidsbåten är en del av västkustens "signum" (intervju 5), vilket kan tolkas som att fritidsbåtanvändande är en del av lokalidentitet och platsens attraktionskraft. Användning av fritidsbåt sker även i samband med fiske, vilket några intervjupersoner har angett att de har som intresse (intervju 2, 7 & 8). Utöver aktiviteter på vatten har även kustnära aktiviteter som bad och promenader har förekommit bland intervjupersonerna (intervju 1, 2, 3, 4 & 7).

3.2.2 Inställning till vattenbruk

Inställningen till vattenbruk har till stor del varit positiv bland flertalet av de personer som intervjuats för undersökningen. Det ska dock sägas att mycket av den positivitet som intervjupersonerna gett uttryck för bygger på förhoppningen om att vattenbruk är en hållbar form av matproduktion och tillvaratagande av en resurs – i detta fall havet som en yta och de näringssalter som finns däri. Intervjupersonerna har främst lyft fram vattenbrukens potential att minska problem med övergödning som det som gör odlingsformen hållbar (intervju 2, 3, 4, 5 & 8), och i viss mån att vattenbruk inte kräver gödsling eller foder likt andra former av konventionell matproduktion (intervju 3 & 7). Det finns samtidigt en medvetenhet hos vissa intervjupersoner om att vattenbruksverksamhet skulle behöva skalas upp markant för att faktiskt ha en effekt (intervju 2 & 4). Några intervjupersoner har dock lyft fram att deras nuvarande positiva inställning till vattenbruk bygger på att vattenbrukens odlingsverksamhet i havet är relativt småskalig och inte upplevs som en industri. De menar att omfattande vattenbruksverksamhet riskerar att förändra skärgårdens utseende och kustområdenas särprägel (intervju 3, 4 & 5).

Vattenbruk har även diskuterats av några intervjupersoner som en möjlighet för kustområden att skapa lokal sysselsättning (intervju 2, 3 & 7) inom näringar som kan ses som en fortsättning av det kulturarv som det kustnära yrkesfisket utgjort eller bidragit till (intervju 2 & 3). Om vattenbruksnäringen skulle öka finns det

även potential för positiva effekter inom närliggande näringar såsom matförädling, restaurang, hamn, samt båtförsäljning och -service (intervju 2). Detta skulle vara betydelsefullt i mindre kustorter som idag har en liten arbetsmarknad och få permanentboende (intervju 2, 3 & 5).

Två intervjupersoner kan beskrivas som mer kritiskt inställda till vattenbruk. Det rör sig om en representant för en lokal intresseorganisation med inriktning mot natur och miljö (intervju 1), och en representant för en fritidsbåtsorganisation (intervju 5). Båda dessa organisationers intressen har sedan tidigare identifierats som intressen som potentiellt sett kan vara i konflikt med vattenbruksverksamhet. Vad gäller naturmiljön menade intervjupersonen att vattenbruk, och i synnerhet mussel- och ostronodlingar, tenderar att etableras i väderskyddade grunda vattenområden som har stor biologisk betydelse (intervju 1). Intervjupersonen lyfte då fram ackumulation av näringsämnen på botten under mussel- och ostronodlingar, och att odlingar av det slaget skuggar botten, vilket i sin tur tränger undan bottenvegetation. Det finns även intresse för väderskyddade grunda vattenområden bland fritidsbåtsanvändare, eftersom de är bra platser att ankra i och gå iland ifrån – så kallade naturhamnar (vilket har omnämnts i intervju 5, 7 & 8). Det som gör fritidsbåtsanvändare kritiska till vattenbruk är följaktligen att de söker värna om sin möjlighet att använda naturhamnar i den bohuslänska skärgården (intervju 5), och i förlängningen en aspekt av den frihetsupplevelse som många verkar förknippa med fritidsbåten. Utöver detta tog intervjupersonen (intervju 5) också upp mer generella farhågor i relation till vattenbruk som bidrar till en något mer negativ inställning gentemot vattenbruk. Det rör sig om att den tillgängliga ytan att färdas på havet skulle minska, vilket minskar fritidsbåtars rörelsefrihet och därmed på likande sätt också den tidigare nämnda frihetsupplevelsen; samt att skärgårdens utseendemässiga värden kan komma att påverkas.

Det har även förekommit uttryck för negativ inställning gentemot vattenbruk i flera av intervjuerna. I flera fall har dessa uttalat eller underförstått berört en specifik vattenbrukare i Lysekils- och Orustområdet som har konstaterats missköta sina odlingar.¹ Det har bland annat handlat om felaktigt använd utrustning och bristande underhåll av odlingsanläggningar (intervju 7 & 8). Det har i sin tur gett upphov till nedskräpning, minskad sjösäkerhet, miljöskador, och att sjöfåglar har skadats. Den dåliga publiciteten har sannolikt medfört att andra vattenbrukare i

---

¹ Se bland annat Bohusläningen 2023-09-13, 2023-04-05, 2020-08-05, 2020-07-10, 2020-06-24.

Lysekils- och Orustområdet upplever en större skepsis från allmänheten (intervju 4 & 7).

3.2.3 Intressekonflikter

I de intervjuer som genomförts har en intervjuperson haft egen erfarenhet av en faktisk konflikt mellan vattenbruk och andra intressen. I resterande fall kan de konflikter som beskrivits och diskuterats av intervjupersonerna beskrivas som konflikter av en generell, och i många fall också presumtiv, karaktär.

Den intervjuperson som själv upplevt en intressekonflikt med en vattenbrukare representerar en förening som bland annat driver en småbåts- och gästhamn (intervju 8). Intressekonflikten hade sin grund i att en vattenbrukare hade fått tillstånd att anlägga en musselodling i vad som föreningen uppfattar som en vattenväg mellan platsen där föreningen har sin verksamhet och närmaste hamn på fastlandet. Det rörde sig emellertid inte om en formell farled, utan om ett vattenområde som ett femtiotal fastighetsägare använde på det viset. Föreningen försökte föra en dialog med vattenbrukaren om att hitta en lämplig närliggande plats, men enligt intervjupersonens utsaga visade vattenbrukaren inget intresse av att tillmötesgå föreningens önskemål. Vattenbrukaren etablerade sin musselodling på platsen, men fick sedermera problem med att odlingsutrustningen slet sig och drev ut från det tillståndsgivna området. Det gjorde i sin tur att åtminstone en föreningsmedlem körde på drivande utrustning med sin fritidsbåt, och att odlingsutrustning spolades upp på land. Intressekonflikten mellan föreningen och vattenbrukaren är inte längre aktuell i och med att vattenbrukarens musselodling på platsen har avvecklats. Något som är intressant i sammanhanget är att intervjupersonen, trots denna erfarenhet, gav uttryck för en tydligt positiv inställning till vattenbruk. Intervjupersonen menade att fastighetsägarna på den ö där föreningen har sin verksamhet skulle kunna tänka sig att arrendera ut vattenområden runt ön till vattenbruk. Det tyder i sin tur på att intervjupersonen, och personer i dennes sociala omgivning, varken ser vattenbruk som oförenligt med båtliv eller utsiktsstörande. Det senare är poängterades också av intervjupersonen under samtalet.

I slutet av föregående avsnitt om intervjupersonernas inställning till vattenbruk beskrevs två intervjupersoners negativa inställning till vattenbruk. Den negativa inställning som dessa två intervjupersoner (intervju 1 & 5) gav uttryck för hade till stor del sin grund i generella intressekonflikter mellan vattenbruk och andra intressen. Det handlade dels om vattenbrukens miljöpåverkan; dels om att den

tillgängliga ytan för fritidsbåtsanvändande minskar. Utöver dessa generella intressekonflikter har det i ett fåtal intervjuer framkommit ytterligare en form av intressekonflikt i förhållande till vattenbruk. Det handlar då om att kustnära vattenbruk kan utgöra ett hinder för närboendes möjligheter att ta sig ut med fritidsbåt från egen brygga (intervju 1), och att det kan upplevas som utsiktsstörande (intervju 2). I båda fallen menar intervjupersonerna att intressekonflikter av dessa slag främst berör sommargäster och fritidsboende, men intervjupersonerna kände inte till något fall där närboende – varken fritidshusägare eller permanentboende – hade haft något av dessa problem med vattenbruk. Det har också framkommit information vid en annan intervju som delvis talar emot intressekonflikter mellan vattenbruk och närboende (intervju 7). Intervjupersonen menar att kustnära vattenbruk som ligger i närheten av bostäder och privata bryggor tenderar att arrendera vattenområdet av fastighetsägaren i fråga. Det innebär att fastighetsägaren skulle ha relativt goda möjligheter att både påverka och, över tid, avstyra fortsatt odlingsverksamhet om denne, eller grannar, upplever hinder eller utsiktsstörning.

3.2.4 Möjligheter till samexistens och synergier

Det har enbart framkommit ett fåtal faktiska exempel på samexistens eller synergier mellan vattenbruk och andra intressen vid intervjuerna, men flera av intervjupersonerna har diskuterat olika möjligheter till samexistens och synergier mellan vattenbruk och andra intressen.

Ett exempel på samexistens mellan vattenbruk och fritidsbåtsanvändande är en musselodling som ligger i närheten av en småbåtshamn (intervju 7). I det fallet menar intervjupersonen att det endast inkommit ett klagomål från en medlem i föreningen om att musselodlingen utgör ett hinder för fritidsbåtsanvändande, medan övriga medlemmar inte verkar uppleva närheten till ett vattenbruk som problematiskt. Detta kan tolkas som att fritidsbåtsanvändning och vattenbruk kan samexistera i det fallet. Något som ytterligare stärker den bilden är att musselodlingen i fråga arrenderar privat vatten av en lokal fastighetsägare, att lokalsamhället verkar karaktäriseras av nära sociala band, och att alla medlemmar i småbåtshamnen äger fastigheter i närheten. Det finns därmed anledning att anta att det skulle finnas möjligheter att hantera ett eventuellt problem via fastighetsägaren om det var så att musselodlingen hindrade fritidsbåtsanvändande eller på annat vis upplevdes som störande av närboende (intervju 7).

Vid två andra intervjuer har intervjupersoner berättat om vattenbruk, i detta fall algodling, som besöksmål för turistgrupper (intervju 2 & 4). Enligt den intervjuade vattenbrukaren (intervju 2) har det handlat om flera samarbeten med båtcharterföretag. Båtcharterturer har då stannat vid vattenbruket, och turdeltagare har fått information om verksamheten och möjlighet att observera odlingen på närmare håll. Förhållandet mellan vattenbrukaren och båtcharterföretag kan i detta fall beskrivas som en slags synergi då turdeltagare har fått ytterligare en upplevelse medan vattenbrukaren har fått marknadsföring. Detta förutsätter dock att vattenbruk, och den mat som produceras, uppfattas som hållbart av turdeltagare (intervju 2). En av de intervjuade besöksföretagarna (intervju 4) tog även upp att det har funnits planer att genomföra kajakturer för att besöka vattenbruk, vilket kan ses som en indikation för att verksamheterna i fråga ser synergier däremellan.

I övrigt har intervjuerna främst berört möjligheter till samexistens och synergier mellan vattenbruk och andra intressen på en mer generell nivå. I relation till fritidsbåtanvändande menar flera intervjupersoner (intervju 2, 3, 7 & 8) att vattenbruk inte behöver påverka fritidsbåtanvändandet på ett påtagligt negativt sätt om platsen för vattenbruk är väl vald. Även om vattenbruk inte placeras i farleder menar vissa intervjupersoner att fler vattenbruk antagligen skulle medföra att snabbare fritidsbåtar behöver köra långsammare, och att förare till dessa fritidsbåtar skulle behöva planera sin färdväg och visa hänsyn i större utsträckning (intervju 2 & 3). Det skulle i sin tur kunna bidra till att reducera vissa konflikter fritidsbåtanvändande har i relation till andra intressen – t.ex. buller, svall, och otrygghet (intervju 3, 5 & 7). Flera intervjupersoner menar att konflikter av detta slag har ökat på senare tid eftersom det har skett dels en förändring av både antal och vilka fritidsbåtar som används, dels en förändring hos användarna vad gäller kunskaps- och erfarenhetsnivå. I det första fallet rör det sig om att det är betydligt fler fritidsbåtar i Bohuslän under vissa tider av året än tidigare (intervju 1 & 7), och att det har skett ett skifte från segelbåtar till snabbare motordrivna fordon (intervju 1, 3, 5 & 7). I det andra fallet har intervjupersoner fört fram att fler fritidsbåtanvändare idag saknar tillräcklig kunskap om, och erfarenhet av, att köra båt på säkert och hänsynstagande vis (intervju 3 & 7).

Ytterligare något som framkommit vid intervjuer är att algodlingar eventuellt kan ha större potential att samexistera med fritidsbåtanvändande, friluftsliv och besöksnäring än andra former av vattenbruk. Algodling pågår nämligen inte samtidigt som fritidsbåts- och besöksnäringssäsongen är som mest aktiv, och dess påverkan på bottenmiljön är sannolikt lägre än andra vattenbruksformer (intervju

2). Vad gäller säsong sker algodling mellan september och maj (intervju 2), medan högsäsong för fritidsbåtar och besöksnäring är under juli och augusti (intervju 3, 4 & 7). Det sker således ingen överlappning i tid vilket minskar risken för konflikter.

4 Diskussion och slutsats

Rapportens huvudsyfte är att bidra till en förbättrad förståelse av de konflikter, och eventuella möjligheter till samexistens och synergier, mellan vattenbruk och andra intressen i Lysekilsområdet. Vad gäller andra intressen är det särskilt friluftsliv och båtliv som varit undersökningens fokus, men därtill närliggande intressen såsom naturmiljö har också funnits med i undersökningen. Undersökningen har bestått av två delstudier – en dokumentstudie av kustplaner och tillståndsärenden, samt en intervjustudie av berörda aktörers inställning och perspektiv. Delstudierna har båda fokuserat på konflikter och eventuella möjligheter mellan vattenbruk och andra intressen. Nedan följer en diskussion kring undersökningens resultat, och slutligen presenteras rapportens slutsats.

Undersökningens resultat visar att det föreligger en rad intressekonflikter i och kring havsområdet i Bohuslän. Kustzonplaneringen och tillståndsprövningar av både länsstyrelse och domstol söker hantera och förebygga dessa genom att separera olika intressen som antas vara motstående. För vattenbruk handlar det främst om naturvärden och värden för friluftsliv och båtliv.

De intervjuade aktörerna har förhållandevis god insikt i de intressekonflikter som existerar, eller som kan uppstå på sikt, i närområdet. I viss utsträckning delar de den syn som myndigheterna framhåller vid planering och prövning. Det är däremot få intervjupersoner som har egen erfarenhet av faktiska intressekonflikter i relation till vattenbruk. Detta beror sannolikt på att vattenbruksverksamhet i dagsläget inte är en omfattande näring längs med hela den bohuslänska kusten, utan enbart förekommer i högre grad på vissa platser och tar relativt små vattenområden i anspråk. Det är dock möjligt att faktiska intressekonflikter förekommer i större utsträckning än vad intervjustudien har funnit. Studien är baserad på ett fåtal intervjuer, och trots försök att rekrytera representanter från organiserat friluftsliv har ingen företrädare för intressen funnits med bland intervjupersonerna. Studiens resultat ska därför ses som indikativa, men det utgör likväl en bra grund för fortsatt kunskapsutveckling för en mer informerad kustzonplanering.

Vattenbrukens eventuella utsikts- eller utseendestörande effekter har omnämnts i både dokument och intervjuer. Ett exempel på detta vid tillståndsärenden är att ansökningar om vattenbruk i vissa fall avslås om dessa bedöms ligga för nära andra vattenbruk. Detta eftersom intilliggande vattenbruk kan uppfattas som ett större sammanhängande odlingsområde, och därmed dominera platsens utseende i alltför hög grad. Flertalet intervjupersoner verkar ha en liknande syn. Det kommer till uttryck i en vilja att bevara platsens utseende, samt i att vissa intervjupersoner helst ser att vattenbruken fortsätter vara relativt småskaliga. De intervjupersoner som redan har, eller har haft, vattenbruk i sin närhet verkar dock uppleva vattenbrukens utseendemässiga påverkan som låg. Det finns indikationer att sommargäster och fritidsboende skulle kunna uppleva vattenbruk som mer utsiktsstörande än permanentboende, men det är inget som undersökningen har funnit belägg för. Det är möjligt att vissa personer som bor permanent i Lysekils- och Orustområdet har förståelse för att lokal matproduktion och sysselsättning kräver vissa uppoffringar. Sommargäster och fritidsboende kan däremot antas ha en lägre grad av den typen av förståelse eftersom de varken arbetar i närområdet eller är beroende av lokal service.

De intervjuade aktörernas syn på vattenbruk skiljer sig från myndigheters i den mening att de i större utsträckning framhäver de hållbarhetsmässiga fördelar som kan komma av vattenbruk. De betonar även möjligheter till samexistens och synergier mellan vattenbruk och andra intressen i större utsträckning. Ytterligare en skillnad är att intervjupersonerna också uppmärksammar de intressekonflikter som kommer av ökad turism och båtliv under delar av året. Ett ökat vattenbruk kan bidra till att förstärka dessa intressekonflikter eftersom den tillgängliga ytan att köra båt på blir mindre. Det kan i sin tur kan ha negativ inverkan på den frihetsupplevelse många förknippar med fritidsbåten. Vissa intervjupersoner menar dock att det finns möjlighet till samexistens och synergieffekter mellan vattenbruk, besöksnäring, båtliv och andra friluftsinintressen. Det handlar dels om att hållbart vattenbruk kan utgöra ett besöksmål i sig; dels om att vattenbruk kan bidra till lägre hastigheter för båttrafik och större hänsynstagande bland fritidsbåtsanvändare. På så vis skulle båtlivets negativa konsekvenser som bland annat buller, svall, och otrygghet minska, utan att för den skull omöjliggöra båtliv i närheten av vattenbruk.

Slutsatsen från studiens resultat är att merparten av de intressekonflikter som förknippas med vattenbruk i relation till friluftsliv och båtliv till stor del ligger i framtiden i samband med att vattenbrukssektorn växer. Samtidigt verkar planeringen av kustzonen också präglas av att båtlivet växer, eftersom mer båtliv

innebär påverkan på värden för friluftsliv, båtliv och naturmiljö. Möjligen behöver därför planeringen av kustzonen också hantera vilken typ av friluftsliv och båtliv som ska prioriteras i framtiden. I linje med resonemang från intervjuade aktörer kan vattenbruket bli en del av den prioriteringen eftersom vattenbrukets synergier är starkare med vissa typer av friluftsliv och båtliv än andra. Det är exempelvis lättare att paddla kajak nära och mellan odlingar som ligger nära varandra än att köra stora, snabba motorbåtar eller segla. För att i möjligaste mån undvika intressekonflikter, och möjliggöra samexistens och synergieffekter, är det viktigt att kustzonsplaneringen utvecklas, och att kopplingen mellan planer och tillståndsprövning stärks.

Studien visar också på behov av mer omfattande kvalitativa undersökningar som ser till flera grupper av intressenter – bland annat organiserat friluftsliv, närboende, fritidsboende, och sommargäster. Det kan även finnas behov av enkätundersökning som rör allmän opinion kring vattenbruk. Det skulle bygga på kunskapen om hur relationen mellan intressen upplevs, och hur det skulle kunna hanteras i kustzonplaneringen.

5 Referenser

Barquet, K., Sjöberg, M., Vieira Passos, M., Gunnäs, A., Piseddu, T., & Leander, E. (2023). *Towards a Sustainable Blue Economy in Sweden*. SEI Report. Stockholm Environment Institute.

Blå Översiktsplan för Norra Bohuslän – fördjupad översiktsplan för havsområdena i Strömstad, Tanum, Sotenäs och Lysekils kommuner. (2018). Strömstad, Tanum, Sotenäs och Lysekils kommuner.

Boverket. (2024). *Översiktsplanering vid kust och hav*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hav/> Hämtad 2024-04-15

Byström, J. (2012). *Negative attitudes among local inhabitants towards destination Development - The case of Kosterhavet National Park*. Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring. Rapport nr 20.

Europeiska kommissionen. (2021). *Meddelande från kommissionen till europaparlamentet, rådet, europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén - strategiska riktlinjer för ett mer hållbart och konkurrenskraftigt vattenbruk i eu för perioden 2021-2030.*

Fredman, P., Stenseke, M., & Sandell, K. (2013). *Friluftsliv i förändring: Resultat från ett forskningsprogram-slutrapport.* Naturvårdsverket, rapport 6547.

Fördjupad översiktsplan för havet i Tjörns och Orusts kommuner. (2023). Tjörn och Orust kommuner.

HaV och Jordbruksverket. (2021). *Handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk 2021–2026.*

Jordbruksverket. (2023). *Vattenbruk 2021.*
<https://jordbruksverket.se/5.6ba10a0c182c7e64f1fcf3c2.html> Hämtad 2023-03-14.

Kyrönviita, J. (2022). *Odla fisk rätt - en systemanalytisk undersökning av den rättsliga styrningen av svenskt vattenbruk.* Doktorsavhandling. Göteborgs universitet. School of Business, Economics and Law.

Petterson Forsberg, L. (2012). *Friluftsliv och naturturism i kommunal fysisk planering.* Doktorsavhandling. Blekinge Tekniska Högskola.

Proposition 2016/17:104. *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.*

Sinha, R., Thomas, J. B., Strand, Å., Söderqvist, T., Stadmark, J., Franzen, F., ... & Hasselström, L. (2022). Quantifying nutrient recovery by element flow analysis: Harvest and use of seven marine biomasses to close N and P loops. *Resources, Conservation and Recycling*, 178, 106031.

Sondal, J., Strand, Å., & Lindblom, E. (2023). *Samhällsplanering för en hållbart växande extraktiv vattenbrukssektor i Sverige.* IVL Svenska Miljöinstitutet. Rapport C 759.

SOU 2023:74. *Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk.*

SOU 2023:103. *Areella näringar vid vatten.*

Stenseke, M. (2012). On the integration of outdoor recreation in nature conservation policies. Proceedings of the Latvian Academy of Sciences, section "A" *Social Sciences and Humanities*, Vol. 66, Issue 3, pp 119-128.

Strand, Å. (2021). *Odlingssystem för lågtrofiskt marint vattenbruk - Delrapport inom projektet nedsänkbara odlingsystem*. IVL Svenska Miljöinstitutet U6498

Thomas, J-B E., Ramos F. S., Gröndahl F. (2019). Identifying Suitable Sites for Macroalgae Cultivation on the Swedish West Coast, *Coastal Management*, 47:1, 88-106, DOI: 10.1080/08920753.2019.1540906

Westerberg, A. I. (2019). *Politiken går till sjöss – förvaltnings politik möter havspolitik - Rapport till Miljömålsberedningen*.

Westholm, A. (2021). *Scaling Marine and Water Management*. Doktorsavhandling. Göteborgs universitet. School of Business, Economics and Law.

5.1 Mediakällor

Bohusläningen, 2023-09-13. Musselodlare hotas med vite efter flera incidenter i sommar.

Bohusläningen, 2023-04-05. Musselodlare fick miljoner - nu sprids plaströr i fjorden.

Bohusläningen, 2020-08-05. Bohus Havsbruk nekas musselodling i Uddevalla.

Bohusläningen, 2020-07-10. Bohus havsbruk förlorar Kravmärkningen.

Bohusläningen, 2020-06-24. Musselodlare slår ifrån sig kritiken om nedskräpning.

Bilaga 1. Intervjuguide

Eget intresse och verksamhet

Kan du beskriva ditt företags verksamhet i havet? / Kan du beskriva föreningens verksamhet i relation till havet?

Hur använder du havet på fritiden (i bred bemärkelse – t.ex. utsikt, bada, båt, plocka musslor, vattenväxter, fiska, etc.)?

Vad är det du värdesätter i närheten till havet – både vad gäller boendeort och havsanknutna aktiviteter?

Vilka andra verksamheter/aktiviteter finns inom samma vattenområde som du och ditt företag använder?

Står någon av dessa i konflikt med ditt eller företagets/föreningens intresse av havet?

Platsen

Hur viktig är turismsektorn på lokal nivå?

Om viktig, hur påverkar det orten? (t.ex. säsongvariation vad gäller besökare, boende och arbetsmarknad)

Vad tror du att besökare och fritidsboende värdesätter hos platsen?

Hur upplever du att havet "mår" i närområdet?

Växt- och djurliv? Rödlistade arter? Habitat?

Förekomst av föroreningar och nedskräpning?

Har det skett någon förändring av hur havet "mår" som du har upplevt, och vad består den av i sådana fall?

Om ja, varför enligt din uppfattning?

Vattenbruk

Hur upplever du att det går, eller har gått, för vattenbruk i närområdet?

Hur påverkar vattenbruk närliggande lokalsamhällen/orter?

Vad är din inställning till odlad mat från havet (musslor, ostron, alger, sjöpunng, ej fisk)?

Hur ser andra i din omgivning på vattenbruk?

Hur påverkar vattenbruk eget intresseområde/verksamhet?

Hur ser andra i din omgivning på vattenbruk?

Är platserna för befintliga vattenbruk väl valda? Varför, varför inte?

Finns det plats för fler vattenbruk i närområdet, eller är det tillräckligt som det är nu?

Om positiv till fler, vilka platser i närområdet skulle vara lämpliga för vattenbruk? Varför är de lämpliga?

Om tillräckligt/negativ, vilka problem, var och varför?

Hur ser du på större sammanhängande områden för vattenbruk, men där omgivande vattenmiljöer lämnas i nuvarande tillstånd?

Hur ser du på spridda mindre områden, men där det blir mindre orörda vattenmiljöer i omgivningen?

För- och nackdelar med vattenbruk

Vilka fördelar finns det med ökat vattenbruk?

Minskad övergödning?

Lokal matproduktion?

Arbetsstillfällen?

Näringslivsutveckling?

Vilka nackdelar tycker du att det finnas med ökat vattenbruk?

Synlighet?

Hinder?

Miljöpåverkan?

Vilka risker ser du med att utrustningen från vattenbruk sliter sig – d.v.s. vilka problem kan den skapa för andra intressen?

Har du något exempel där det uppstått en intressekonflikt mellan vattenbruk och friluftsliv?

Om ja, vilken plats och vad bestod intressekonflikten av?

Finns det någon principiell konflikt mellan allemansrätt, strandskydd, riksintresse för friluftsliv och vattenbruk?

Om ja, på vilket sätt?

Finns det någon skillnad mellan permanentboende och fritidsboende vad gäller inställning till vattenbruk?

Om ja, vad består skillnaden av? Varför tror du att det finns en skillnad?

Tillståndsprocess

Hur upplever du att vattenbruk tas emot av tillståndsgivande myndigheter?

Hur upplever du att intresset för vattenbruk i kommunen/regionen ser ut från politiskt håll?

Har du lämnat in synpunkter vid en ansökningsprocess för vattenbruk?

Om ja, vad blev utfallet? Hur motiverades beslut?

Hur skulle tillståndsprocessen vid vattenbruk kunna utvecklas?

Bilaga 2. Intervjuförteckning

Identifiering	Datum för genomförande och aktörsgroup
Intervju 1	2024-02-14 Natur- och miljöorienterad organisation
Intervju 2	2024-02-15 Vattenbrukare
Intervju 3	2024-02-16 Företagare inom turism och friluftsliv
Intervju 4	2024-02-19 Företagare inom turism och friluftsliv
Intervju 5	2024-02-20 Fritidsbåtsorganisation
Intervju 6	2024-03-11 Länsstyrelse
Intervju 7	2024-03-26 Fritidsbåtsorganisation och vattenbrukare
Intervju 8	2024-03-27 Fritidsbåtsorganisation

STOCKHOLM

Box 21060, 100 31 Stockholm

GÖTEBORG

Box 53021, 400 14 Göteborg

MALMÖ

Nordenskiöldsgatan 24
211 19 Malmö

KRISTINEBERG

**(Center för marin forskning
och innovation)**

Kristineberg 566
451 78 Fiskebäckskil

SKELLEFTEÅ

Kanalgatan 59
931 32 Skellefteå

BEIJING, CHINA

Room 612A
InterChina Commercial Building No.33
Dengshikou Dajie
Dongcheng District
Beijing 100006
China

© IVL SVENSKA MILJÖINSTITUTET AB | Tel: 010-788 65 00 | www.ivl.se